

Дан када је кнез Михаило на белцу ујахао у тврђаву

Објављено: 19.04.2016.год.

На црвеном, свиленом јастучету, Али Риза паша је 19. априла 1867. године кључеве града Београда предао кнезу Михаилу.

Предају је означио 21 топовски пуцањ и српски барјак који се завијорио на Калемегдану. Кнез се затим гостио у пашином конаку, а народ је уз турску музику заиграо коло. Месец дана касније, из Београда је испловила лађа са последњим турским војником.

Тог деветнаестог априла у 10.00 часова Београд је био крцат. Свет се, како је навео Нушић, тискао по улицама, напунио је прозоре и пео се на кровове и скеле "Српске круне", која је била у изградњи. Година је 1867. и народ ишчекује тренутак када ће Али Риза паша предати кључеве града Београда кнезу Михаилу Обреновићу. У Калемегданској тврђави још је била стационирана турска војска, а Београђани су страховали од топова који су гледали ка српској вароши.

Пет година раније од тих топова страдали су многи Срби јер власт је 1862. увелико била подељена између српске и турске стране, што описује Феликс Каниц, који је у том периоду боравио у Београду:

"Поред турских стражара на варошким капијама стајали су српски жандарми. Турске патроле су ноћу крстариле по вароши и захтевале да се сваки хришћански пролазник, као припадник покорене раје, обележи и легитимише ношењем фењера."

Спомен-обележје на месту где је паша предао кључеве кнезу Михаилу

До сукоба је дошло након убиства српског дечака на Чукур-чесми, после свађе са турским војницима око тога ко ће пре захватити воду. Српска полиција убицу је ухапсила, да би затим турски одред похитао у хришћански део града. Сви су се тада латили оружја, а Срби су заузели Сава-капију, Видин-капију и Варош-капију. Привремени мир је успостављен, турска страна се повукла у тврђаву – захваљујући међународном акту који су потписали паша и представници гарантних сила.

Примирије је прекршила турска страна када је 18. јуна бомбардовала варош, што је наишло на осуде страних сила, након чега се паша извинио. Бомбардовање, ипак, није заустављено.

Кнез Михаило прекинуо је путовање по западној Србији и дошао у Топчидер. На кнеза су тада пренета сва овлашћења, а он је тражио посредовање гарантних сила како би се решило питање управљања градовима.

Да би се одржао прекид ватре у тврђави се настанио француски генерални конзул, а енглески у шатору на Калемегдану, који је раздвајао сукобљене стране. Мир више није био нарушаван и водио је управо ка ономе што Нушић описује – коначном одласку турског гарнизона.

Али Риза паша предаје кључеве града кнезу Михаилу (А. Стефановић)

Калемегданска тврђава по одласку турске војске

Када је турска војска напустила Калемегдан, грађани су похрлили да разгледају тврђаву. Тадашње новине, бележи Нушић, писале су да се из болнице ширио толики смрад да јој се није могло приближити.

Путеви су били јадни, а шанци код Куле Небојше пуни устајале воде са "шкодљивим испарењима". Десно од куле налазило се ђубре "ваљда од 20 година, које тако удара да су пролазећи људи трчали поред њега да задаја не удишу". Пси луталице лајали су, гладни. Све се морало чистити и кречити, поручивали су новинари.

Кнез Михаило је у марту 1867. отишао у Цариград да преговара са Турцима. Захваљујући упорности и односима између великих сила који му је ишао на руку, издејствовао је царски ферман којим му је султан предао Београд, Смедерево, Шабац и Кладово.

Деветнаестог априла, односно шестог по јулијанском календару, народ је ишчекивао тренутак када ће паша предати кључеве Београда кнезу. Свечаност је почела у 10 часова када се зачула турска војна музика пратећи батаљон турске војске који се упутио на Калемегдан и зауставио се код трибине.

Истовремено са Стамбол-капије интониран је марш "Дрино, водо хладна", а српски батаљон постројио се наспрам турског. Највиши званичници српске власти предвођени кнезом прошли су кроз шпалир српске војске и нашли се на трибини са пашом праћеним генералитетом.

„...Паша извади из свилене кесе царски ферман, пољуби га и наслони на чело, па предаде једном вишем чиновнику који га наглас прочита а затим у српском преводу прочита то исто Дим. Јоксић, кнежев секретар. Одмах по прочитању фермана, избачен је са града 21 топ а музике засвирале, најпре турска а затим српска, свака свој поздрав. У исто доба на граду се узнесе најпре турски а затим српски барјак и њихово узношење поздрави понова двадесет и један топовски метак. Док топови одају почаст заставама турској и српској, прилази паша кнезу и на малом од црвене свиле јастучићу предаје му кључеве градске, које кнез, очевидно потресен, прима и предаје их министру војном."

Након тога уследило је оно што Нушић назива најсвечанијим тренутком: свечани улазак у већ примљени град. Кнез се попео на белца, ушао у град и стао пред пашиним конаком где је било припремљено послужење.

За народ славље је тек почело. Паша је наредио да турска музика свира на Калемегдану, а Срби су уз њу заиграли коло.

Увече је цео град био осветљен кандилима и бурадима од катрана. Београдско, панчевачко и земунско певачко друштво су са 150 буктиња кренули у бакљаду и пред двором клицали кнезу и певали.

Споменик кнезу Михаилу на београдском Тргу републике

Феликс Каниц (1829–1904)

Феликс Каниц је био аустроугарски путописац, илустратор и археолог, а више пута је боравио у Србији. Аутор је двотомног дела **"Србија: Земља и становништво од римског доба до краја XIX века"**. Описао је градове и путеве, изглед зграда и институција, приложио је бројне демографске податке, али и илустрације знаменитости које је посетио.

У своје време био је један од најбољих познавалаца југоисточне Европе. Носилац је и бројних титула, а и добитник српског Таковског ордена, српског ордена Светог Саве и бугарског ордена Александра.

Турци, ипак, нису напустили тврђаву 19. априла, јер су имали, по споразуму, месец дана да се постепено иселе. Одлазак турске униформе преко Дунава свечано је обележен присуством српских званичника и опроштајним маршевима, међу којима и "Вечерњи низамски растанак". Чим је лађа измакла од обале, припуцали су српски топови у знак опроштаја.

Тако је Порта без борбе напустила своју најсевернију тврђаву, која је, упркос лошим финансијама, за команданте и гарнизон од 4.000 људи издвајала три милиона франака, а положај београдског гувернера био је, пише Каниц, један од најпривлачнијих у целом царству.

"Тако, дакле свршисмо коначно растанак наш с Турцима на данашњем памети достојном дану, на ком **у целој Србији више ниједног Турчина нема**", навеле су тадашње новине.

Нушић пише да су спевани и стихови који су славили велики догађај за Србију:

***"Нека из свег грла
Пева сад Србија
Јер са турског ждрала
Топ на њу не зија!"***

У лето султан се коначно опростио са Београдом. Абдул Азис враћао се из посете Наполеону Трећем, а у повратку ишао је Дунавом како би још једном видео тврђаву.

Нушић пише да су Савом лагано пловили када су пролазили поред Калемегдана. Султан је стајао на крову лађе, а са градских бедема Абдул Азиса је поздрављала српска војска.

Јелена Вук,
[РТС](#)